

ONDERZOEK

Zilveren generatie is goud waard

De amateurmuziekwereld profileert zich graag als een van de weinige sectoren waar mensen van 8 tot 88 jaar op vrijwel gelijkwaardige basis samen hun hobby kunnen uitoefenen. Tegelijkertijd stelt juist dat aspect muziekverenigingen vaak voor een dilemma. De toenemende vergrijzing van het ledenbestand past niet bij het clichébeeld van een flitsende en vitale vereniging. Door in het muzikale aanbod meer ruimte te bieden voor de specifieke wensen van de verschillende generaties, kan een muziekvereniging voor zowel jong als oud een fijne plek zijn. Dat is de boodschap die Mariëtte van Raalte in haar adviesrapport *Verzilver de muziekvereniging* meegeeft aan de amateurmuzieksector.

TEKST: FRANK VERGOOSSEN • FOTO'S: FV MEDIA PRODUCTIES / KEES DE LEEUW

Muzikanten zijn erg loyaal aan hun vereniging. Dat kwam ook al in eerdere onderzoeken aan het licht. De studie van Mariëtte van Raalte naar actieve participatie van oudere leden binnen amateurmuziekverenigingen bevestigt deze typerende eigenschap nog maar eens. Oudere muzikanten willen het liefst zo lang als hun gezondheid het toelaat muziek blijven maken. Maar wat hen nog meer aan het hart gaat, is het voortbestaan van de vereniging waar ze soms al meer dan een halve eeuw lid van zijn. Ze maken zich zorgen over de moeizame aanwas van jeugdleden en het verloop onder jongeren en vinden het belangrijk dat hier veel aandacht aan wordt besteed. “Met name 70-plussers leggen liever de nadruk op de continuïteit van de vereniging, zodat mensen in de toekomst in de gelegenheid blijven om in orkestverband muziek te maken. Dit onderwerp komt zowel in de enquête als in de interviews veelvuldig naar voren”, merkt onderzoeker Mariëtte van Raalte op. Met andere woorden: als ze merken dat ze een stain-de-weg zijn in de ontwikkeling van de vereniging, hangen ze het instrument liever met pijn in het hart aan de wilgen.

BLOK AAN HET BEEN

Dat is waar het in het onderzoek *Verzilver de Muziekvereniging* om gaat. Muziek maken is iets wat je heel lang kunt doen. Toch maken muziekverenigingen zich zorgen over de vergrijzing. Ze zien de toename van het aandeel zilveren haardossen in het orkest als een blok aan het been waar ze niet goed mee weten om te gaan. Het past in hun ogen niet bij het beeld van een levenskrachtige vereniging. De jeugd heeft immers de toekomst! Veruit de meeste verenigingen richten ledenwerfcampagnes op kinderen en hebben een commissie of persoon die zich hier specifiek mee bezighoudt. Het gevolg is dat ouderen binnen de verenigingen vaak een beetje aan hun lot worden overgelaten. Zolang het lukt blijven ze meedoen, maar zodra ze het idee krijgen dat ze niet goed genoeg meer meekomen, haken velen gefrustreerd af. Terwijl het verenigingsbloed op volle kracht door hun aderen stroomt. Eeuwig zonde, vindt onderzoeker

Mariëtte van Raalte. “Als toegepast gerontoloog heb ik gezien dat actieve kunst- en cultuurparticipatie beschermt tegen kwetsbaarheid en eenzaamheid en onnodige zorgvraag kan voorkomen. Het is dus belangrijk om vitale ouderen te stimuleren om actief te blijven. Hier ligt een uitgelezen kans voor muziekverenigingen, waar al tienduizenden ouderen actief zijn.”

EFFECT

Onderzoek wijst uit dat amateurkunst voor oudere volwassenen een positief effect op de kwaliteit van leven heeft. Zoals het leren bespelen van een instrument bijdraagt aan de algemene ontwikkeling van een kind, zo heeft muziek maken een gunstige invloed op de gezondheid van ouderen. Het model van de Positieve Gezondheid definieert de kwaliteit van leven aan de hand van zes hoofddimensies. Uit onderzoeken blijkt dat amateurkunst op alle dimensies een positief effect heeft. Niet voor niets worden in de zorg in toenemende mate kunstinterventies ingezet voor oudere mensen met geestelijke gezondheidsproblemen of dementie. Initiatieven om actieve cultuurparticipatie door ouderen te stimuleren komen zelfs in aanmerking voor financiële ondersteuning van externe partijen. “Actieve kunst- en cultuurparticipatie helpt om gezond en plezierig oud te worden en een goed sociaal netwerk te onderhouden”, benadrukt Mariëtte. “Het vermindert de kans op eenzaamheid en sociaal isolement en maakt dat mensen daardoor langer zelfstandig kunnen blijven wonen.”

VERBINDING

Voor Mariëtte reden om voor haar studie Toegepaste Gerontologie aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle in kaart te brengen wat de rol, wensen en behoeften van oudere leden van muziekverenigingen in Nederland zijn. Centraal in het onderzoek staat de verbinding tussen amateurmuziekbeoefening bij een muziekvereniging en het welzijn van de oudere leden van deze verenigingen. Naast een studie naar wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp, zette ze via KNMO Klankwijzer en sociale media een enquête uit. Ook hield

Tegemoetkomen aan de wensen en behoefte van de ouderen zonder daarbij voorbij te gaan aan de jongere generaties vraagt om een vernieuwing binnen de muziekverenigingen.

De amateurmuziekwereld is een van de weinige sectoren waar jong en oud op vrijwel gelijkwaardige basis samen hun hobby kunnen uitoefenen.

ze interviews onder diverse doelgroepen binnen de muziekwereld. In totaal deden 2701 personen tussen 13 en 89 jaar mee aan het onderzoek. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 62 jaar.

Enkele willekeurige resultaten uit het onderzoek:

- Van de actief spelende leden jonger dan 70 jaar denkt 84 procent voorlopig nog niet aan stoppen. Van de respondenten van 70 jaar of ouder wil zelfs 95 procent nog wel een tijdje doorgaan.
 - Twee derde van de deelnemers denkt op tachtigjarige leeftijd nog steeds muziek te zullen maken.
 - Bij de respondenten die lid zijn van een seniorenorkest ligt dit percentage nog een stuk hoger.
 - 36 procent verwacht dat zij op hun tachtigste het muzikaal niveau waar-
- schijnlijk niet meer aan kunnen en/of dat muziek maken fysiek niet meer haalbaar is.
 - Bij muzikanten vanaf 70 jaar staan gezelligheid en andere sociale aspecten bij de vereniging voorop. Ze hebben veel plezier bij het uitoefenen van hun hobby en ervaren het als een goede manier om actief en fit te blijven.
 - Een deel van de muzikanten voelt dat met het vorderen van de jaren muziek maken moeilijker wordt. Oorzaken zijn vooral fysieke beperkingen zoals verminderd zicht, gehoorverlies, artrose, gebitsproblemen, minder lucht, minder concentratie en minder uithoudingsvermogen.
 - De meeste respondenten van 50 jaar en ouder spelen mee in een of meerdere orkesten.
 - Een belangrijk deel van de spelende leden vanaf 50 vervult daarnaast een

functie zoals bestuurslid, commissielid of vrijwilliger.

- Van de 80 respondenten die niet (meer) muzikaal actief zijn, doen er 56 personen nog steeds werk achter de schermen. Zij doen dat voor de gezelligheid en de verbinding, maar ook uit de behoefte om zich in te zetten voor de toekomst van de vereniging.
- Van muzikanten jonger dan 50 jaar vindt 97% het een goede zaak dat ouderen bij de orkesten blijven spelen. Een deel daarvan geeft wel als voorwaarde dat het muzikale niveau van de oudere muzikant bij het orkest moet passen. Daarnaast merken ze op dat ouderen mogelijk vernieuwing binnen de vereniging kunnen belemmeren of het orkest minder aantrekkelijk maken voor jonge aanwas.
- Jongere leden onderkennen dat muziek maken goed is voor de gezondheid en het welzijn van de ouderen en een mooie manier is om sociale contacten te onderhouden.
- De groep vijftig-min noemt oudere muzikanten als onmisbaar om de vereniging in stand te houden.
- Meer dan de helft van de deelnemers wil het moment van stoppen zelf bepalen wanneer zij voor zichzelf vinden dat ze het muzikale niveau niet meer aankunnen.
- Iets meer dan 12 procent geeft aan dat de mening van de vereniging of muzikaal leider doorslaggevend is.
- Bijna één op de drie vindt dat iemand pas moet stoppen met muziek maken als het echt niet anders meer kan.
- Het wordt door de oudere leden gewaardeerd als er op een respectvolle manier eerlijk en duidelijk wordt overlegd (ook vanuit de muzikant zelf) wanneer het moment daar is dat de muzikant niet meer mee kan komen binnen het orkest.

PLAATJE

Aan de oudere muzikanten is ook gevraagd hoe het ideale plaatje er voor hen uit zou moeten zien om aan hun wens om zo lang mogelijk te blijven spelen tegemoet te kunnen komen. Uit de reacties op deze vraag blijkt dat de respondenten het belangrijk vinden dat iedereen de ruimte krijgt om op zijn/

haar eigen niveau mee te doen, ongeacht de leeftijd van de muzikant. Daar hoort ook bij dat zowel de muzikant zelf als de omgeving accepteert dat het soms niet helemaal meer lukt. Verder vinden ze het fijn om betrokken te blijven, ook wanneer ze niet meer muzikaal actief zijn. Een stapje terug in ambitieniveau wordt door veel ouderen als prettig gezien. Een vorm van samenspel waarbij de lat iets lager ligt - seniorenorkesten, overdagorkesten, B-orkesten of ensembles - worden daarbij als alternatieven genoemd.

BEWUST

Mariëtte hoopt met haar onderzoek muziekverenigingen bewust te maken van hun maatschappelijke waarde als het gaat om actieve participatie van ouderen. Ze wil laten zien dat het benutten van de voordelen van vergrijzing juist ook een positief effect kan hebben op het welzijn van de leden en het imago van de muziekvereniging. Een voor iedere vereniging pasklare oplossing ligt echter niet op de plank. “Omdat geen twee muziekverenigingen hetzelfde zijn bestaat er geen uniform advies dat werkt voor alle muziekverenigingen. Het is aan te raden voor verenigingsbesturen om onderzoek te doen naar de huidige situatie van de vereniging en de omgeving om vervolgens voor zichzelf bepalen wat het best bij de vereniging aansluit.”

HANDVATTEN

Wel biedt ze handvatten om de vitaliteit van zowel de oudere leden als de vereniging te bevorderen. Maatwerk bieden om alle doelgroepen binnen de vereniging te blijven uitdagen, is daarbij haar belangrijkste aanbeveling. Dat past volgens haar ook bij het beeld dat binnen verenigingen langzaam een andere cultuur ontstaat waarbij het sociale aspect steeds meer de overhand krijgt. “De afname van concoursdeelname wijst erop dat veel orkesten inmiddels al een weg inslaan waarbij het orkest minder prestatiegericht wordt. De structuur van de vereniging verandert niet, maar de mindset wel. De nadruk ligt meer op het meedoen en organiseren van toegankelijke, spetterende optredens waarbij eventueel een lager speelniveau vereist

Twee derde van de deelnemers denkt op tachtigjarige leeftijd nog steeds muziek te zullen maken.

is. Dit komt tegemoet aan de wens van veel oudere leden die het prettig vinden om niet meer te ‘moeten’ presteren op concoursen of festivals.”

OPTIES

Als voorbeeld noemt ze de opzet van laagdrempelige muziekensembles met genres die afhankelijk zijn van de interesses van de potentiële deelnemers. Door een speelniveau te hanteren dat verschilt van het hoofdorkest kan de vereniging hiermee een groter publiek aanspreken. Een ensemble met een hoger speelniveau zorgt voor verbetering van de muzikale kwaliteiten en extra motivatie voor ambitieuze leden. Een ensemble met een lager speelniveau zorgt dat bijvoorbeeld kinderen, senioren en mensen met een drukke baan makkelijker mee kunnen doen. Het trekt mogelijk ook potentiële leden aan die in groepsverband willen musiceren maar niet direct

‘vast’ willen zitten aan het orkest. Een andere optie is het oprichten van een overdagorkest als aanvulling op het reguliere orkest. Bij kleinere verenigingen is hiervoor samenwerking met andere (lokale) muziekverenigingen noodzakelijk. Ook combinaties van deze opties zijn mogelijk. De kunst is om als verenigingsbestuur hiervoor een strategie te ontwikkelen en bewuste keuzes te maken. Mariëtte: “Dergelijke veranderingen spreken vaak veel leden en het publiek aan, maar zeer ambitieuze leden hebben mogelijk behoefte aan aanvullende uitdagingen zoals het spelen van solostukken. Tegemoetkomen aan de wensen en behoefte van de ouderen zonder daarbij voorbij te gaan aan de jongere generaties vraagt om een vernieuwing binnen de muziekverenigingen. Verenigingen moeten weten wat voor hun huidige leden belangrijk is en inspelen op veranderende wensen en behoeften.” •

Een vorm van samenspel waarbij het ambitieniveau iets lager ligt, zoals een senioren- of overdagorkest, wordt door veel ouderen als prettig ervaren. Foto: Kees de Leeuw.

